

men den hade redan kommit ifrån sina förmoderna rötter. Ett ideologiskt skifte skedde, men frågan är vilket.

Det här är smärre invändningar mot en undersökning som är fascinerande, inte minst metodologiskt. Den detaljerade närläsningen av annonserna demonstrerar hur små förändringar skapar kedjereaktioner över tid. Runefelt utforskar på det sättet hur annonsreklamen både utnyttjade och underminerade hemideologin, och visar att själva omfamnandet av hemideologin gjorde undermineringen mer effektiv.

Uppsala universitet

HEDVIG WIDMALM

Birgitta Almgren, *Krossade illusioner: Fallet Hermann Kappner och nazistisk infiltration i Sverige 1933–1945* (Stockholm: Carlssons 2019). 440 s.

I denna bok skriver en av Sveriges största experter på svensk–tyska förbindelser under 1900-talet, Birgitta Almgren, om en av 1900-talets mest spännande tyskar i Sverige, Hermann Kappner (1907–1977). Kappner skapade rubriker redan under andra världskrigets slutskede som avhoppare från sin tjänst på tyska legationen och han tillskrevs en viktig roll i Nazitysklands uppvaktnings av Sverige – nuförtiden skulle man kalla det för *soft power* – i historiografin alltsedan Åke Thulstrups bok, *Med lock och pock: Tyska försök att påverka svensk opinion 1933–45* (1962). Thulstrup kritiserades dock för brist på kritisk distans till Kappner, som var en av hans informanter, och i och med det framstår hans beskrivning av Kappner som tillrättalagd på gränsen till skönmålning. Almgren har tidigare försökt revidera bilden av Kappner i svensk historieskrivning, exempelvis i sin bok *Drömmen om Norden: Nazistisk infiltration i Sverige 1933–1945* (2005). Just av denna anledning är förväntningarna på en hel monografi om Kappner skriven av Almgren stora.

Egentligen handlar boken om den nazistiska infiltrationen, som nämns i undertiteln, där Kappner spelade en viktig roll under ett drygt decennium. Stora delar av boken handlar inte alls om Kappner. I stället får läsaren något av en omarbetad, i viss mån uppdaterad utgåva av *Drömmen om Norden*, där till och med vissa kapitelrubriker har återanvänts nästan ordagrant (till exempel om svenska universiteten som påstådda ”motståndsnästen” till nazismen).

Visst finns det nytt material i boken, men väldigt lite av det handlar om Kappner. Vi får ett helt kapitel om svenska barnmorskor och läkare som fick fortbildning på en tysk anläggning som drevs av en ledande SS-man. Detta

är förvisso viktig och skrämmande information, som visar hur Nazityskland försökte påverka Sverige och svenskar att anamma en världsbild som var mer i linje med tysk nationalsocialism, men fallstudien ligger helt utanför Kappners ansvarsområden, det vill säga kulturförbindelser, program för studentutbyten, samt tyskundervisning på skolor, studieförbund och universitet. Om själva Kappner tillför boken väldigt lite ny kunskap.

När det gäller Nazitysklands påverkanskampanjer mot Sverige lider *Krossade illusioner* av en stor blind fläck, nämligen SS som aktör med egen kultur-, geo-, och utrikespolitisk agenda. Under de senaste tio åren har det kommit en del forskning som diskuterar SS:s särskilda intresse för Norden, inte minst genom *Ahnenerbe*. Men även *Nordische Gesellschaft* och den akademiska utbytesorganisationen DAAD, som båda tas upp i Almgrens bok, införlivades i SS:s intressesfär under 1930-talet. SS koloniserade delar av tyska UD i sin iver att få inflytande över kontakter med de så kallade germaniska länderna. Ibland nämner Almgren i förbigående att vissa av Kappners chefer på tyska legationen eller DAAD hade SS-rang, men hon gräver inte djupare än så. Jämför man Kappners ålder, världsåskådning och akademisk bakgrund med gruppen som Michael Wildt kallar för den "kategoriska generation" (*Generation des Unbedingten*) som gjorde sin karriär inom SS, passar Kappner in väldigt bra. Tillhörde Kappner SS? Almgren skulle kunna ha gett oss ett definitivt svar. Men bokens källförteckning visar att Almgren har studerat mycket annat på Bundesarchiv i Berlin, förutom SS:s personalakt. Varför hon inte gjort det avslöjar Almgren inte, men eftersom hon inte analyserat SS:s tematik i övrigt antar man att hon inte förstår hur SS agerade i Sverige vid den här tiden. Detta är dock lite konstigt, ty redan i Thulstrups hårt kritiserade bok ägnas flera sidor åt SS:s aktiviteter riktade mot Sverige och övriga Norden.

Oavsett om *Krossade illusioner* från början kanske var menad som en omarbetad, uppdaterad nyutgåva av *Drömmen om Norden* – något som inte framgår av förordet – är den dåligt redigerad. Hela meningar upprepas ordagrant i boken – här i brödtexten, några sidor senare i en fotnot. Samma material behandlas i olika kapitel, oftast på ett repetitivt sätt. På vissa ställen känns texten ofärdig, skissartad, som om författaren tänkte återvända för att skriva mer senare, men glömde innan manuset skickades iväg till förlaget. Språket är oftast tungrott utan att kännas gediget. Denna monografi är varken en tillgänglig popularisering av Almgrens tidigare forskning eller ett väsentligt bidrag till historiografin. Efter de stora förväntningarna är boken till slut en besvikelse, *Krossade illusioner* är nog en passande etikett.